

Tone Gaspari

Patrulja

3.

Desetnik je zmečkal pismo v hlačni žep in ga trenutek pridržal v pesti, kakor bi se bal zanj. Vrgel je hitro nase plinsko masko in čelado. Prevesnik je tačas sédel na konec desetnikovega ležišča. Zdaj se je desetniku mudilo. Mislil pa ni na poročnika, ko sta lezla iz kaverne z Vrhuncem, in tudi ne na Žusta in Dorča, ki bi morala biti izmenjana že pred pol ure. Pismo je videl. Prvič v svojem frontarskem življenju se je zravnal v jarku. Vrhunc je vedel zakaj, ker je vse videl. Zmedlo je desetnika. Misli, da je doma. In tak bi drvel kakor zagovorjen naravnost na nasprotnikove strojnice. Niti regljanja ne bi čul, dokler ne bi počilo ob čelno kost.

Izmenjava je bila kakor pogrebni obred.

»Kaj novega?«

»Nič!«

»Klic?«

»Top!«

»Odziv?«

»Tunel!«

Novi bledec je stopil v zakop.

Moralo je biti tako, ker je prišel tja poročnik Smrtnik, poveljnik 1. voda, 8. čete. Sicer se ta ni brigal za vse to; pa je povelje táko. Doma je bil v okolici Celja. Kot študent se je pred vojno pretepal po celjskih ulicah za slovensko zastavo; izbil je nemčurskemu sosеду dva zoba. Zato je moral v Ljubljano v šolo, kjer je pred stolnico pomagal ranjenemu Adamiču, preden je izdihnil. Prerojeni potomec tlačanov pod celjskim gradom je bil študiranec, toda zagrizen v svojo zemljo in v svojo pravdo. Svoje ljudi je že pretehtal; poznal jih je prav tja notri v živa srca. Tudi svoje poveljnike je pregledal. In o vsakem je nosil v sebi zapisano poročilo. Nekateri so z njim že iz Galicije: Prevesnik, Zanjkar in Suhnik. In stotnik Langer, rumeni gornještajerski strahopetec z zlato plombo v ustih, ki se ne gane iz svoje kaverne niti tedaj, ko ga sili potreba. Posebno čelado ima za to. Ob Dnjestru sta se sešla; tedaj je bil on kadet in Langer nadporočnik.

Potem je gospod nadporočnik pred vsako ofenzivo zaradi želodčnega katarja izginil v ozadje in se spet vselej pojavil pri četi tedaj, ko je bila izmenjava. Tako se je zgodilo, da sta frontarila s Smrtnikom skupaj.

Smrtnikov vod je bil zakopan »Na Konišču«, tam, kjer je bil najbolj nevaren predel fronte. Kdor je prišel tja — tako so vsi pripovedovali — in kdor je tam naletel na ofenzivo, je bil izgubljen. Od tam se ni po ofenzivi nihče več vrnil. Tako je bilo že pet ofenziv

in tako bo vselej. Kadar so frontarji izgovorili ime »Na Konišču«, so se prekrizali. Ko je Smrtnik izmenjal Celovčane, je razločil, da se je njegov prednik skoraj po kolenih odplazil iz zakopov. In prvo, kar je pomislil Smrtnik takoj, je bila ofenziva.

Vse njegovo fron-

tarjenje ga je do tedaj pustilo zdravega, brez najmanjše praske, kljub temu, da je bil neprestano v prvih črtah. Tudi pobeg k Rusom se mu ni posrečil pri Dnjestru, ker je v temi zašel preveč na desno in naletel na lastno nočno stražo. Zdaj tu »Na Konišču« pa je prvi hip sédel v zakopu na svoj nahrbtnik ter skoraj tako glasno dejal, da so ga drugi čuli: »Tukaj bomo ostali!«

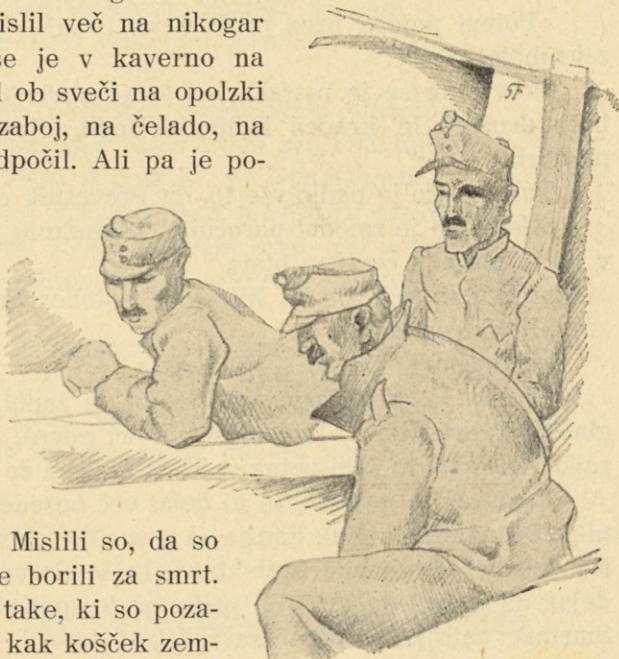
Takoj naslednje jutro se je razgledal iz zakopov. Tik pod zakopi dve vrsti žičnih ovir, ki so imele vijugast izhod. Kakih dve sto korakov dolinica in spodaj kakor na nizki utrdbi razvaline Špacapanov. Tam med razvalinami — tako je predal poročilo prejšnjik — je pet italijanskih strojnic. Nihče jih ni še videl in štel. Kadar zaropotajo vse — tudi to so mu povedali — zašumi nad okopom kakor vihar. Smrtnik je še videl, ko se je hitro vzel nekoliko iz zakopa, nekaj globokih lukenj, pa je že zaropotalo in nad glavo je zasikalo. Odskočil je.

Prve tri dni je neprestano mislil na ofenzivo, potem se je umiril in živetaril kakor na drugih frontah. Šele čez teden dni jih je zjutraj navsezgodaj presenetila granata. Prav pred kaverno je zagrmela in razdejala okop. Zagnali so se vsi v kaverno. Tudi Smrtnik. Vedeli so zdaj, da so italijanski topovi v ciljeni točno v zakope. Podnevi je tresnila mina na kaverno, da so se stresle stene in je zračni pritisk

upihnil plamen na sveči. Tako so vedno začeli: počasi, s posameznimi streli so tipali po vsej soški fronti, dokler se ni pojavil nad Fajtovim hribom velik Kaproni, ki je tenko brnel kakor cirkular in opazoval.

4.

Po izmenjavi je javil desetnik, da se je vrnil Prevesnik. Poročnik je molče pokimal in pogledal na sivo plešo Fajtovega hriba. Toliko se je zdanilo, da je razložil vijugaste okope po vsem hribu kakor napete žile. Tudi tam zgoraj je bilo v zakopih tisoče življenj, ki so mirno in na istem kraju čakala svojega konca. In tedaj se mu je zazdelo frontarsko življenje popolnoma vsakdanje: brez strahu, brez veselja in poguma, brez dogodkov. Ob takih trenutkih ni mislil več na nikogar in nikamor. Stisnil se je v kaverno na svoje ležišče in gledal ob sveči na opolzki strop, na polico, na zaboj, na čelado, na pištolo. Tako se je odpočil. Ali pa je počepnil zraven stražarja v zaslon in pregibal palec v prevelikih čevljih. Tudi ostalim se je tako godilo. To je bilo najtežje. Niso razumeli, da še žive, da se kdaj vrnejo, da je še kdo kje na svetu, ki mu je tako. Mislili so, da so oni edini. Tako so se borili za smrt. Fronta je dajala tudi take, ki so pozabili, da je na svetu še kak košček zemlje brez jarka in brez svetlobnih raket.

Tak se je zdaj pomaknil poročnik za trojico v kaverno.

»Bog daj, fantje!« je vrgel iz sebe kakor zmerom, kadar je prišel k njim. Sicer je vedel, da se je vrnil Prevesnik in da bi mogel kaj povedati, pa mu ni bilo do tega. Sédel je kar na konec Vrhunčevega ležišča. Vsi so odgovorili. Ne zato, ker je táko povelje. Smrtnik jim je bil poveljnik in tovariš. V njihovi družini je bil kakor sosed, ki je dobričina, dokler si z njim in v njem.

Nekaj časa so molčali. Poročnik je moral prvi, da potem drugi govore. Ni vedel, kaj bi. Do pravega besedičenja mu ni bilo. Tudi pravi čas ni za to, ker je vse zaspano. Dostikrat je prišel, vrgel z dovtipom mednje smeh in spet odšel. To je bilo zanje, kakor bi jih

posadil doma v krčmi k vinu. Razbesedili so se tako, da je celó stražar čul ta semenj iz kaverne in se prestopil, kakor da poskuša, če še živi.

»Prevesnik, kaj je novega?« Utihnil je in si podprl s pestmi glavo.

Prevesnik je pričakoval. Prav na to vprašanje je že sam prej odgovarjal. Brke je podvlekel s kazalcem, da bi dal več poudarka. »Če kar povem po pravici, bi rajši tam zadaj ostal.«

»No, ali si vložil prošnjo za odpust, Prevesnik?« ga je vprašal Smrtnik.

»Nič. Dejali so na oblasti, da je Mikl že zadosti odrasel. Za ženo se pa niso brigali. Če ženo pobere, so dejali —« Kakor bi v grobu govoril, se mu je zdel lastni glas; zato je prenehal.

»Ali pa, če tebe tukaj,« se je prebudil Zanjkar popolnoma.

»Potem pojdeš brez prošnje na drugi svet, Prevesnik!« se je zakrohotal Gošče.

Prevesnik se je ustrašil, pa se je obvladal. »Ti, Gošče, si sam brez družine in kradeš življenje Bogu, ki ti ga je dal. Bog bo pa obrnil —«

Tako naglo je padlo vse to, da Prevesnik ni vedel odkod.

»No?« jih je zmedel poročnik. Še zmerom je zrl s podprto glavo v tla in mešal s čevljem blato.

»Rekli so tudi, da bo Mikl kmalu dober za delo.«

»Koliko je zdaj?«

»Sedemnajst jih bo o Miklavžu.«

Prekle pa je izpregovoril, kakor bi zapel, in poučil z visokim glasom Prevesnika: »Ti vse po pravici poveš, ker si kmet. Dejal bi rajši, da je Miklu šele petnajst in da je žena že v grobu.«

Desetnik je poslušal in ni dejal več besede. Če bi ne bilo poročnika, bi marsikaj dejal. Fantje so govorili, kakor jim je palo na jezik. Nobena beseda ni bila pretehtana. In še Prevesnik sam je dostikrat dejal, da je beseda sapa, ki pade, pa je spet ni. Take je poznal tudi Smrtnik; zato jih ni nikoli zavračal.

Prekleu ni nihče odgovoril. Nekateri so ugibali, ali je prav povedal.

Doslej je mislil desetnik le na pismo v žepu. Zdaj pa je vdano pripomnil: »Gospod poročnik, ali bi poizkusil tudi jaz s prošnjo za dopust? Mislim tako: kadar pojdemo v zaledje —«

»Še en teden,« se je vmešal Blek, ki je kakor Vrhunc štel ure in minute.

»— bova pri komandi s Prevesnikom vložila prošnjo.« Za hip je pomislil in nadaljeval: »Če pojde njemu po sreči, bom še jaz prosil.«

»Kaj pa mi?« so se nekateri hkratu oglasili.

Kakor bi odgovorilo vsem v kaverni, je treščilo spet v zakop, da so umolknili.

(Dalje.)

Korotan

Na gori stojim, v dolino, v daljave strmim:
Dežela pod mano kakor nevesta cvetoča,
polje, senožeti zelene, vmes reka deroča,
iz dimnikov hiš po polju belkast vije se dim,
počasi ga pije tiha modra višava;
tam dalje se širi z lesi zarasla planjava,
nad njo klubovalno dviga visoko v nebo
ogromna gora plešasto, sivo glavó;
pod goro svetlika jezera blesteča se plan,
prelesten biser v krasoto krajine vkovan.

Kot v sanjah poslušam gorske vode žuboreče
in gozde planinske skrivnostno, svečano šumeče,
poslušam, kako si poje in uka mladi pastir,
kot blagoslov božji se nese spev skozi vseмир;
vmes zvončki živine cingljajo kakor pri maši —
saj božje svetišče je tudi v naravi, na paši.

O, zemlja ti sladka, ti sveti naš Korotan,
oj, drag si mi, kot drag mi je beli dan,
tako si mi drag, kot mi je drago božje nebo,
tako čist in lep, kot mi je matere bilo oko!

Jos. Brinar

Kljukec in njegove prigode

Drugi večer.

Lovske prigode: Kljukec ukreše iskre iz očesa in ustreli z ramežljem sedmero jerebie. — Lisjak skoči iz kože. — Merjasec, s čekani v deblo zakovan.

»Nocoj, kakor vidim, ste se posebno vi, moji stari lovski tovariši, zbrali v obilem številu ter prihiteli sèm k »Žejni mavri«. Zato tudi ne bo menda nàpak, ako vam povem nekaj svojih lovskih prigod, ki so vse do pičice resnične — le nikar se ne muzajte! — sam zaščitnik naše zelene bratovščine, sveti Hubert, bi mi mogel biti za pričo.

Koliko je lovca pod klobukom, se pokaže najbolj takrat, kadar pride v škripece in stiske. Pravi lovec pokaže takrat svojo spretnost, ko nima vseh lepih lovskih priprav že kar na dlani in v žepu — ko

mu na primer zmanjka šiber ali svinca, a ima še polno prahovnico smodnika, kar se je tudi meni dostikrat na lovu primerilo.

Nekega jutra pogledam skozi okno spalnice, pa uzrem na ribniku pred gradom, da je voda kar pokrita z divjimi racami.

Lahko si mislite, da sem se v svojem velikem veselju z največjo naglico oblekel, brž zgrabil svojo puško in na vrat na nos zdirjal po stopnicah nizdol. V naglici sem treščil z obrazom v steber ob stopnišču, da so se mi kar iskre ukresale pred očmi. Toda to me ni niti za hip zadržalo. Tekel sem kar naprej na vso sapo, a prihitevši do ribnika, sem se splazil, prikrivajoč se za grmovjem in trstjem, prav tik do brega. Že sem dvignil puško, da jo pritisnem k licu, ko sem opazil, da se mi je s petelina odluščil in odletel kresilni kamen, bržčas takrat, ko sem se bil zaletel v steber na stopnicah. Kaj naj počnem? Tu stojim, ko bi lahko tako lepo streljal! Kaj češ, brez kresila ni ognja, ni strela!

Pa se mi zasvita: na stopnicah pri udarcu, so se ti ukresale iskre; kaj, če bi...

Odprl sem zaklopec na ponvici — saj veste, takrat smo poznali samo puške-sprednjače — dvignil sem pihalnik k licu, pomeril in se s pestjo krepko ukresnil po očesu. Kar sem upal in pričakoval, lejte, se je zgodilo: oster udarec mi je ukresal iz očesa iskro, in te so užgale smodnik v ponvici; puška se je sprožila, in kot plen enega samega strela sem pobral pet parov rac, štiri gosi in en par črnih lisk. —

Pa se je namerilo drugo pot, da sem šel na polje poizkušat novo puško. Zalogo šiber sem bil že vso izstrelil, ko mi je pes, sledeč po polju, vzdignil tropo jerebic.

Po kratkem spreletu sem videl, kje so spet sedle, in zaskominalo me je, da bi si nekaj teh ptičk privoščil drevi za večerjo. A mošnjič s šibrami — prazen! Kaj zdaj? ... Brž sem nabil puško s smodnikom, zabasal nanj zamašek papirja, na vrh pa vtaknil v cev lesen nabojnik, ki sem ga na koncu priostril, kakor okoničimo svinčnik. — „No, išči, Pazi, išči!“ Tako sem spodbadal psa precej časa. Naposled jih je dobil na nos. Jerebice so tekle pred njim po krompirjevki do konca ogona. Tu se je prepeličar ustavil. „Počasi, Pazi, počasi!“

Pa je šlo: brrr! in vsa tropa jerebic je sfrfrala v višino. Jaz pa bliskoma puško ob lice, vzamem kito na muho, in — pimf! skozi vseh sedmero jerebic gre ostri rameželj — pa pade v mali razdalji na tla. Pobral sem plen pa odnesel domov sedem debelih jerebičk, kakor na raženj nabranih, samo na rogovilce nad žerjavico jih je bilo treba obesiti.

Kajpada, ljubi tovariši lovci, z lesenim ramežljem si tudi ne moreš zmerom pomagati, kakor bi hotel. Treba pač zgrabit, kar ti pride v pest.

Tako sem nekoč na Litovskem šel po gozdu, puško obešeno čez pleča, a v pesti sem držal močan žebelj, hoteč ga zabiti v bližnji kočipličnici. Pa mi pridrobenti naproti po stezi lisjak s čudnolepim črnkastim kožuhom. Škoda se mi je zdelo, da bi s kroglo prevrtal in razcefral tako dragoceno krzno. Gospod lisjak se je ustavil ob deblu debelega hrasta, zapotegnil glavo na stran in lovil sapo v nos.

Tisti hip se mi je utrnila srečna misel. Stopil sem za najbližje deblo, izvlekel svinčenko iz cevi, pa namesto nje nabil puško z žebljem, ki sem ga imel v roki. Nato sem počasi pomeril, ujel natanko na muho, pa sprožil. In kar sem pričakoval, se je zgodilo: lisjaka nisem ranil, a vendar se ni mogel z mesta geniti; zakaj z žebljem sem mu bil košato omelo pribil na hrastovo deblo.

Nato sem mirno pristopil k pribitemu lisjaku, segel po svoj lovski nož ter mu napravil križem kražem čez smrček zarezo. Pa sem zgrabil svoj pasji bič in začel opletati in švrkati na vso moč po lisjaku, tako da je nazadnje smuknil v goščavo. Ko je takole nag pribežal v lisičji dom, no, to se mu je čudila družina! Tako sem se moral smejati, da sem pozabil poslati še svinčenko za nagecem in mu upihniti »golo« življenje! Kdo ve, če si je dal kdaj potlej drug kožuh umeriti?

Nekaj dni nato sem se vračal z lova domov, s prazno puško, brez svinca in smodnika. Kar ti plane besen merjasec iz gošče in naravnost nad mene. Ej, saj veste, kako nevarno je takole srečanje s stricem ščetinarjem! Zato mi pač ne bo nihče zameril, ako sem zbežal in splezal na mlado brezo, ki se je kar šibila pod mano.

Merjasec se je zaletel v drevo, pa bil je za trenutek vendarle prepozen; zakaj že sem bil z nogami na prvi rogovili, ko je z vso močjo trčil ob brezo. S tako silo se je bil zagnal, da je z orjaškimi čekani predril deblo skozi in skozi ter so zobje na drugi strani še za palec na dolgo iz lubja štrleli.

Kar nič se nisem pomišljal, splezal sem ročno z breze in zgrabil debel oglajen kamen, pa sem z njim ukrivil in zakoval obe konici čekanov v deblo. Zadovoljno sem se odpravil domov, in drugo jutro sem se vrnil z ljudmi, dvokolnico in z na novo nabito puško.

Seveda nisem dolgo spraševal, kako je ubogi zakovani ščetinec prebil dolgo noč, ampak sem mu kar ročno skozi zlobno šršče oko pognal svinčenko v ogromno čepinjo. Grajski oskrbnik mi je sporočil, da je mrcina tehtala nič manj kot — pet stotov. Malce veliko, tudi za merjasca, kaj ne?

Morebiti se čudite, prijatelji, kako sem mogel koščene čekane zakovati kakor železne žeblje? Vam bom precej pojasnil: S svojim kamnom sem po čekanih, ki sta prodrla skozi deblo, tako dolgo tolkel in ju obdeloval, da se je kost razgrela in čisto zmehčala. Tako sem mogel potem čekana zlahka zapogniti in zakovati.

In tako, tovariši lovci, za nocoj, menim, dovolj lovskih dogodivščin!«

(Dalje.)

Ivan Zorec

Volk in medved

Volk ujame mlado srno, se z njo zakloni v goščo in pripravi, da bi jo požrl, pa ti prilomasti medved, požre slino in pravi:

»Tovariš, najina slava je velika: med živalmi in ljudmi se naju vse boji.«

Volk pogoltne debel zalóžaj in ga volčje pogleda, medved pa, ne bodi len, popade dober stot težko skalo, se vzdigne na zadnje noge in stopi bliže.

»Kaj pa hočeš?« se volk ustraši močne mrcine in odskoči.

»Lačen sem, daj mi, saj imaš!« zamomlja medved in spusti skalo.

»Lovi pa boš imel tudi ti!« dé volk in mu kaže hude zobé.

»Združiva se, pa bova zmerom sita oba,« pravi medved in šavsne po srni.

Volk spet le grči skozi strašne zobé, svojega sicer braniti ne ve.

»Da, združiva se!« ponovi medved in se oblizne. »Poleti lovi ti in me rédi, pozimi te vzamem v svoj brlog in preživim do pomladi, da ti ne bo treba stradati in glada pasti po snegu in mrazu.«

Volk se vda, drugače si pomagati ne zna, in vse poletje lovi za dva.

Medved po malem trese hruško, poležkuje v senci in se lepo redi s plenom, ki mu ga pridno nosi volk...

Kar ti pritisne zima. Medved zamomlja in odtaca v brlog, leže in si liže z mastjo zalite tace, pa že pridrobenti volk.

»Kdo je?« se medved vznejevolji in zaspano pogleda od mraza premrlega volka. »Aha, ti si? Zakaj ne loviš?«

»Vrsta je na tebi,« reče volk in mahne z repom. »Kaj si mi pripravil za zimo?«

»Kaj? Tjale v kot lezi in si liži tace, kakor vidiš mene. Če ti je to premalo, se lepo poberi, leči moram, zaspan sem.«

Volk zatuli v vsej volčji jezi in plane iz nevarnega brloga.

»Kako sem bil neumen!« se zunaj pokesa. »Že ob tisti srnici me je ukanil. Vzel mi jo je, ker mu branil nisem. Boj je življenje in življenje je boj. To sem tačas pozabil, pa tudi, da zmaga le, kdor ne odnehuje. Pa kaj bi, prekasno je. Zdaj vsaj vem, da si je treba dobro ogledati tistega, ki se ponuja za prijatelja...«

Inž. Ferdo Lupša

Doživetja v deželi Laotov

Uvod

Laoti so narod, ki živi na obeh straneh srednjega dela velereke Mekong v Zadnji Indiji.

Še pred dobrimi dve sto leti so bili Laoti razdeljeni v večje število samostojnih držav, katere so vladali knezi, ki so od časa do časa dajali tribut sosednim močnejšim vladarjem Kambodjancev, Siamcev, Burmancev in Kitajcev. V zadnjem stoletju pa so padli v odvisnost vsi prestoli; največ jih je zajela francoska vlada v Indokini, na drugi strani pa so prešli pod neodvisno vlado siamske kraljevine. Le-ta je nekaterim starim knezom še do nadaljnjega pustila njih prestole z vladarskim dostojanstvom v vsem eksotično orientalskem sijaju, kakor je to izvedla Anglija v Indiji, kjer se radže in maharadže pod angleško krono še vedno šopirijo v svojem kraljevskem bogastvu.

Ogromna severovzhodna laotska zemlja v Siamu tja do Mekonga ima malo prebivalstva. Povprečna gostota: 15 oseb na kvadratni kilometer. Radi tega so v tem svetu še velikanski predeli neproučene divjine. Precenil sem podatke siamske vlade, da je v teh predelih le 4 % obdelane zemlje, ki se uporablja predvsem za kultiviranje riža. Planjave z vsakovrstno travo, ki je 1—3 metre visoka in jezera zavzemajo okrog 22 %, džungle z grmičevjem, bambusom in drugo srednje visoko vegetacijo 18 %, pragozdi pa 45 %.

Delovanje v tem svetu tvori živahno dobo v mojem življenju. Lepi spomini so mi ostali na tesne stike s naravo in ljudstvom. V naslednjih poglavjih podajam po zapiskih iz dnevnika le nekatere odlomke o tem, kar sem doživel, videl in slišal v tej zemlji.

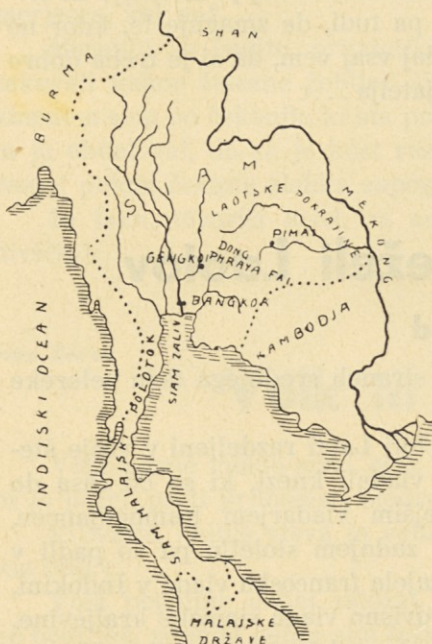
1. Idila tropskega jutra v Gengkoiiji

Na vzhodu so se nad obzorjem prikazali prvi znaki jutrnje zarje, ki se je razširjala v zlatu in blesku po obronkih gosto zaraščenega grmičevja. Le rahla meglica je motila jasen pogled v daljavo. V temnozelenih, skrivnostnih pragozdih goščavah so se širile nočne sence, ko se je nad krošnjami dreves tropska noč z migljajočimi zvezdami hitro spreminjala v blesteče tropsko jutro. Debele rosne kaplje, ki

so visele po listju in travi, so za-blestele kakor biseri, ko so za-žareli prvi sončni žarki. To ozračje, ki ga je nočni dež očistil in nasitil z osvežujočim ozonom, je bilo prijetno.

Táko je bilo jutro, ko sem stopil iz šotora, ki je stal ob robu majhnega bambusovega gaja v Gengkoiiji, kjer smo že dva dni taborili. Tu je bilo izhodišče moje majhne odprave v zloglasno, po malariji okuženo, proti severu in severovzhodu ležeče gorovje Dong Phraya Fai, da proučim izkoriščanje dragocenega lesa, ki raste v velikanskih množinah v pragozdih tega ozemlja. Najpomembnejše vrste lesa, ki so me zanimala, so bile: mai pajung (roza les, *Dalbergia latifolia*), mai deng (železo-les, *Xylia dolabriformis*), mai pradu (*Pterocarpus Dalbergiodes*) in še druge, kakor črni eboni in dišeč sandal. Tu imenovane vrste lesa so bile primerne za eksport na Kitajsko za gradnjo palač, izdelavo črnega kitajskega pohištva, dragocenih naprav v templjih in pravljíčne domove kitajskih bogatašev.

Na tej odpravi me je spremljal Nai Deng, siamski uradnik, kot tajnik in Man kot kuhar in boj, kakor imenujejo na Daljnem vzhodu strežnike. Deset laotskih kulijev sem najel za nosače skozi pragozde in džungle gorovja Dong Phraya Fai v laotske planjave, ki leže vzhodno od mesta Korat.

Pospravili smo prtljago, ki so jo kuliji naložili na svoje rame in korakali po izvoženi Kvien-stezi med bambusom, visoko travo in grmičevjem v severovzhodno stran. Radostno je bilo moje razpoloženje pri pogledu na lepe svojevrstno barvane slike tega kraja! Blesteče sonce, laotska boginja Phra Attit, je že celo uro jadrala po višnjem svodu.

Pred nami v gorovju se je razvijalo bujno življenje. Iz vseh strani se je slišalo živahno ptičje žvrgolenje in petje. Jata glasnih papig je priletela na visoko drevo. Pred nami pa je divja džungla zakrivala nešteto divjačine, velike in majhne.

Vroče je bilo. Dospeli smo v hribovit del te zemlje. Komaj vidna pot nas je peljala v globino džungle skozi bambusove goščave, divje zamotano grmičevje, pomešano z bodečim rotongom in travo, ki nam je segala do glave. Rinili smo skozi luknje v bujni vegetaciji in vsak kuli je imel svoj džungelski nož v roki, da je spotoma presekala vse ovire, ki so nam zabranjevale pohod. Tajfunu podobno deževje je na mnogih krajih izruvalo rodovitno črnico, ki jo je silna voda odnesla v južne siamske pokrajine, kjer je kot vsakoletna naplavina pognojila riževa polja siamskih poljedelcev. Take, do pol metra globoke kotanje so bile navadno zakrite s travo ali vejevjem. Previdni smo morali biti. Marsikateri je telebnil skozi travo v kotanjo in se pošteno opraskal.

Gorovje Dong Phraya Fai je za znanstvenika pravi paradiž, pa naj bo za geologa, zemljepisca ali prirodopisca. Tu človeška roka še ni spremenila divjega prirodnega življenja! Vse v tej prirodi se danes razvija tako, kakor se je razvijalo pred davnim časom. Koliko lepih in poučnih slik nudi ta zemlja opazujočemu lovcu, koliko motivov daje umetniku in raziskovalcu, ki se poslužuje foto-kamere!

Ne smemo misliti, da zadostuje v tej zemlji le kratek sprehod za uspešno proučevanje, za pravilno razumevanje in presojanje razmer. Najrazličnejši svetlobni pojavi v pragozdu otežujejo fotografiranje, prodiranje v pragozdne globine pa zahteva dobre živce, mirno kri in izredne napore. Le raziskovalec, ki ima železno voljo in potrpljenje, zamore doseči svoj cilj v džungli.

Moja majhna karavana je prodirala skozi džunglo trnjevega bambusa. Tedaj sem zaslišal prirodno pesem izrednega hrepenenja.

»Gurr-gurr-gurrur-gurr-gurr-gurr.« Samec džungelske grlice je pel svojo ljubavno pesem.

Petelin džungle se je dvignil izpod bambusovega grma, za njim so odletele njegove kokoške nekam globlje v goščavo, ker so se zbale bližajoče se karavane.

Spet je zadonela po naši divji okolici ista gurr-gurr-pesem.

Moji tovariši so se ustavili za kratek čas in posedli v bližini bambusovega grma, v katerem so zapazili z medom napolnjen satnik

roja majhne čebelice. Takoj je najbližji z nožem oklestil bambusov grm in splezal po edini satnik, ki je visel na bambusovi veji. Satnik je bil že dograjen. Roj teh čebelic ni stalen. Ko dogradi svoj satnik in ga napolni z medom, se na njem nekaj časa leno gosti, potem pa se, ko je prazen, čebelice porazgube, matica pa na drugem mestu skliče nov roj.

Tedaj je mimo mene prijadral lepo pisan metulj, ki je zašel v to goščavo, jadral je v vijugasti črti med bambusom, nad katerim je malo prej letela kričeča jata zelenih papig.

Nepremično je še na veji sedela grlica, samec pa je skakotal nemirno po veji sem in tje in se priklanjal svoji izvoljenki.

Še dolgo smo slišali gurjajoči klic po bambusovem gaju, ko smo opraskani do krvi silili dalje v notranjost džungle.

Inž. Jože Jošt

Gospodarji vodá

Po številu potomstva, ki ga da ena samica, nosijo ribe vsekakor rekord. Kadar govorimo o ribjih ikrah, je število tisoč kar premalo. Navadno so ta števila deset tisoč, mnogokrat sto tisoč in celo milijon. Od naših rib da lipan 6000 iker, sulec do 25.000, ploščič 100.000, ostriž 150.000, ščuka 200.000, krap do 800.000 in donavska beljuga 3 do 6.000.000 iker.

Te ogromne številke nam pričajo o neizprosni borbi za obstanek, ki vlada v vodi. V kolikor obstoj posamezne vrste ni drugače obvarovan pred

sovražniki, ki ji prete z uničenjem, si ga posamezna vrsta skuša ohraniti s številnim potomstvom.

Redke so ribe, ki skrbе za svoje iker, dokler se ne izleže zarod. Takim ribam zadostuje za obstoj že nekaj sto iker. K takim ribam spada naš pezdirek, ki ga gojimo tudi v akvariju in ki leže iker v školjko, kjer dozore. Glavač ali kapelj straži svoje iker ob jamici v pesku, kamor jih je skril pred požrešneži. Na ta način so iker vsaj kolikor toliko zavarovane pred nešteti sovražniki. Pri vseh ostalih ribah pa je potrebno to visoko število iker predvsem zato, ker niso za časa razvoja, ki traja od nekaj dni do več mesecev, prav nič zavarovane pred pogoltnostjo drugih rib, niti ne pred požrešnostjo sovrstnic. Iker propade mnogo več kot pozneje naraščaja, od katerega pa le malokatera riba doseže prirodno starostno mejo.

Ribji zarod je izpostavljen vsestranskemu preganjanju vseh večjih rib, tako roparic kakor tudi miroljubnih rib, ki se nekatere celo nad lastnim zarodom izpozabijo, dokler je tako majhen kot ostali vodni organizmi, ki jim sicer služijo za hrano. Roparji pa preganjajo zarod in vse ostale miroljubne ribe in tudi med seboj se prav tako uničujejo, kakor pravi prislovica: Velika riba žre majhne ribe.

Gospodarji vodá so seveda roparji, čeprav so v veliki manjšini. Od približno pet in štirideset ribjih vrst slovenskih vodá je izrazitih roparjev le devet, a še od teh sta le ščuka in sulec roparja takoj, ko se izležeta iz iker; ostale roparske vrste pa prično ropati šele ko dorasejo. Tudi številčno so seveda roparji v veliki manjšini. V vseh vodah nekaj tisoč miroljubnih rib vzdržuje enega samega tirana, ki neusmiljeno gospodari nad njimi. Miroljubne ribe se običajno drže v jatah, v katerih so vse približno enake velikosti, čeprav raznih vrst. Nasilneži pa nikdar ne ljubijo družbe, zato se drže v vodi le posamič — ker si tudi roparji iste velikosti drug drugemu ne zaupajo!

Naši dve sliki prav lepo prikazujeta, kako gospodari ščuka s svojim podložnim ljudstvom. Prva nam kaže, kako napada ščuka miroljubno, nič hudega slutečo ribico, druga pa, kako jo pravkar požrešno golta.

Življenje rib najlažje opazujemo v akvarijih. V eni prihodnjih številkih bomo priobčili točen načrt akvarija, ki si ga boste potem lahko sami zgradili. Opazovanje narave nas sili k premišljevanju. Če primerjamo življenje v naravi z našim življenjem, bomo naleteli na presenetljive sličnosti.

Kvaterna sreda

Smo lovci babjeverni, da je kaj! So pa le slučaji, ki niso slučaji in kopico le-teh sem okusil na lastni koži. Kvatrno sredo, pravijo lovci, lovi hudič in zato ostanejo lovci doma.

Bore malo sem se zmenil za one jesenske kvatre in sem korajžno jezdil kolo proti Kamniku. Kvatri so bili jesenski, da veste. Dejal sem, da bom zvečer ob mesecu počakal na deteljišču zajca, drug dan pa lovil in vabil gozdne jerebe in sploh vso divjad, ki je več ne ščiti ograja lovopusta.

Zvečer je sijal mesec, lepo, bajno; res bajno, torej tako, kot v bajki. Rahel vetrc se je poigral z na pol velimi listi, na pedenj veliki detelji se je nabirala prva rahla rosa, kot prenežni demanti. Nekje je skovikala sova, od hiš sem se je plazil muc na nočni lov in potep, visoko v gori se je budil močnejši veter. Že sem mislil, da se je moj dolgouhec premislil in da ga ne bo, ko je tik za menoj rahlo završalo in sredi deteljišča je sedel zajec. Počasi, počasi sem dvigal puško k licu, napravil čez ubogo zajčjo paro križ in pritisnil na puškin jeziček. Strel je glasno odmeval po sosednjih pobočjih in z otožnim aah zamrl v globokih grapah nekje pod planinami. Zajček je še otepaval z nogami in se hotel že umiriti za vedno, ko je planila s sosednje njive žival. Dejal sem si, da je to drugi zajec. »Moj« je ob tem drugem dobil čudovito moč in jo ucvrl v goščo, oni drugi za njim. Vse je šlo tako po bliskovo, da mi še na misel ni prišlo, da bi streljal drugič. V gošči pa je moje zajčje siroče zavekalo, zgrabila ga je lisica in nikdar več ga nisem videl, kaj šele okusil.

Kmalu nato je počila puška više gori, kjer je čakal zajca moj tovariš, ki je za menoj prijezdil z zrakom napolnjenega dvokolesnega osleta. Še je počilo in še ... Iz vasi se je prav v tem hipu bližalo mojemu čakališču belo oblečeno bitje. Mi verjamete, da sem se spomnil na kvatre? Pa sem bil že vojak in sem drva stražil tam nekje ob Moravi, pa brez puške in bajoneta, samo star jermen sem imel močno pripasan, da bi mi želodec zaradi čorbe preveč neusmiljeno ne krulil. Tista postava, belo oblečena, je čudovito migotala in se mi neslišno, a urno bližala. Da bi vrgel puško v koruzo? Kaj še! Prvič: koruze ni bilo blizu, drugič: mi je bilo v prsih junaško srce. Korakov sploh nisem čul, le nenadoma sva si stala z neko na pol mestno gospodično iz oči v oči. Krik, da se je veter zbudil in zajec prestrašil, in damica v letnem plašču je tekla, na pol frčala v dolino. Kaj pravite, morda me je pa imela za hudobca, ki lovi na kvatrno noč? Nekaj sem godrnjal o goseh in pobral kosti svojega rojstva pa počasi krevsal proti koči. Na presedljaju griča sem se ozrl. Neki meni čudno neznan dolgouhec je po dve pedi visokem ovsu plesal in skakal po taktu nekakšnega — čardaša. Jaz pa ne bodi len, puško k licu — pok, ples je prešel v divje kolo, še enkrat pok — in zajec jo je ucvrl s plesišča v varno zavetje hoste. Vendar sem jo prisekal do kože in našel tam tovariša s povešenimi brki, povešenimi klobukovimi krajci in kislim obrazom. »No?« — »Molči! Zdi se mi, da je danes kvaterna sreda in da res sam peklenšček lovi! Na tri korake, na tri, da veš, sem zajca trikrat streljal, pa sedel je in po tretjem strelu je jel kašljati in še vedno sedel. Vrag si ga vedi, da li je bil prehlajen ali kali. Sploh ni hotel skočiti, šele potem, ko sem jaz vstal, je šel prav počasi par korakov v goščo.«

Se jaz sem mu povedal svoje klavrne dogodivščine, ko sem pa končal, si je še celo luna zakrila obraz, da ne bi midva videla, kako se nama porogljivo smeji. Zlezla sva na seno; zunaj se je mračilo, luna je zahajala, daleč nekje je tulil samotni pes. Kvatrna noč je tiho ležala nad vso krajino.

Na vse zgodaj sva zrogovčila. Na prazni njivi pod bajto sva opazila fazane. »Ti, vsak z ene strani! Ni zlomek, da jih ne bi.« — »Velja!« Naboje v puško in po mačje ob grmovju navzdol. Krasno pisane ptice so se dvignile v zrak, štiri strelji so rezko zagrmeli, dvoje dolgih nosov in zdravi fazani! Drug na drugega sva se zadržala: »Kam si pa meril?« in šla loviti vsak na svojo pest. Komaj sem se prestopil in napolnil puško, ko je tovariš spet oddal dva strela. Čezme je letela jata divjih golobov. Urno puško k licu, dva strela, nobenega goloba, in hajd naprej. Še je pokalo pri obeh, in ko sva se opoldne sešla pri logarju, sva bila oba prazna.

Čeprav so me ono dopoldne jerebi kar venomer dražili in peli kot za stavo, se ni hotel nihče odzvati glasu moje piščalke. Bili so pač pametnejši od mene. Koj pod logarjevo bajto se mi je spet oglasil jereb, sam od sebe. Sedel sem v reso kraj poti in zapiskal na ono drobno koščeno piščal. Odzval se mi je. Nekaj časa sva si odgovarjala in mali petelinček se mi je urno bližal. Kar sem ga zapazil vsega narepenčenega — tik mojih nog. Kaj sedaj? Urno mi je dozorel sklep: »Streljaj ga v zrak!« Vrgel sem puško k licu, dva strela in jereb je zdrav odletel. Tovariš me je oštel in to po pravici, posebno, ker sem ga vprašal, če mi more posoditi par nabojev — —. Nato sva se skoraj spričkala, ker mi je dejal, da sedaj jereb ne bo prišel več na klic. Sam pri sebi sem si pa mislil, da menda vendar ni tako neumen, da bi se še enkrat šel nastavljat svinčeni toči in pogledom zelenih lovcev.

»Klič ga sedaj ti!« sem odločno dejal tovarišu. Poizkusil je zares! Za čuda, jereb se mu je takoj odzval. Bil pa je bliže meni in iz bojazni in zavisti, da bi ga ustrelil tovariš, jaz pa ostal suh, sem ga jel klicati tudi jaz. Res se mi je odzval. Prej pa, kot sem si mislil, je pritekel na kolovoz in po njem od mene proč. Spet sem pomeril in ustrelil in ga spet — zgrešil. Postal sem zelen. Bal sem se tovariša, naboje sem imel še štiri... Še sem klical onega jereba in spet je prišel. Ne boste mi verjeli, da sem ga potem prav zares zadel, torej ustrelil! Pa prav zares!

Šla sva s tovarišem dalje. Spet sem klical jerebe in sedaj naj bi streljal tovariš. Ta je imel še dva naboja, zato je bil tako hud, ko sem mu prej dejal, naj mi posodi par nabojev, jaz pa sem imel še tri. Komaj sem zapiskal, že se je oglasil srboriti petelinček. »Bodi miren, sem šepnil tovarišu, ga že vidim!« Pomeril sem, ustrelil in jereb je miroval. Ko sem ga hotel pobrati, je odletel. Spet dva dolga nosova. Moj je bil dolg od sramote, tovarišev od jeze.

Dalje! Vsak sva imela po dva naboja. Logar naju je silil na zajce, češ, da bova prinesla z lova vsaj dlako. Pregovoril naju je! Tovariša je postavil k staremu znamenju, mene na križpotje, sam pa je šel s psički v globel. Kmalu so psi zajavkali in gonja je šla po grapi križem kražem. Vsak čas sem pričakoval, da bo pridrvel ali pridirjal do mene dolgouhec.

Naenkrat pri znamenju dvostrel in gonja je utihnila. Tovariš je ustrelil zajca. Tudi prav zares! Pa je vseeno čudno, da ga je ustrelil, saj je bila kvatrna sredo in še pri znamenju je stal! Ker se je jelo mračiti, sva šla domov. Da je bil lonec kvatrne godlje poln, sem nesel domov še

dva naboja, tovariš pa nobenega. Proti Ljubljani sva se menila o vseh mogočih stvareh. Kar mi je tovariš dejal: »Ti, jaz bom pa dal zajca v nahrbtnik, da ne bom plačal mitnine.« — »Dobro,« sem dejal, stopil s kolesa in si prižgal cigareto.

Na mitnici sva dejala, da sva suha, pa so naju ustavili in preiskali. Mojega jereba niso našli, tovariševega zajca pa so iztaknili in zato je moral plačati globo. Potem se je prav po kranjsko zaklel, čeprav ni lepo, da ne bo šel na kvatrno sredo nikdar več na lov.

Tone Seliškar

Pariz in svetovna razstava

Figura na stolpu cerkve
Notre Dame

Objel sem svoja ljuba fantiča na ljubljanski postaji, ki sta mi želela srečno pot, potem ko sta mi dala tisoč dobrih nasvetov, kako naj se ponášam na vrhu Eifflovega stolpa. Rado se mi namreč zvrti, če sem na visokem.

»Kar miži tedaj!« mi je svetoval mlajši. »Potem ne bo mogel Pariza gledati«, je nasprotoval starejši. Le junaško in odkritosrečno naj pogleda Parizu v obraz, da nama ne bo delal sramote. In na vrhu naj razvije slovensko zastavo. Naj vidijo Parižani, da je naše gore list!

Že prav, sem si mislil in smo že bili v Postojni in čez čas v Trstu. Barke sem videl na morju, velike in majhne in je vsa ta zemlja doli do Benetk križem kražem preprežena z električnimi žicami in tudi naš vlak poganja elektrika. Lepo je, ker se iz lokomotive nič ne kadi. Benetke stoje sredi morja, so lepo in starinsko mesto. Tod so ulice kar iz vode in ribe skačejo skozi okna naravnost v ponve. V vlaku, ki brzi mimo Padove, je zbrano društvo narodov. Poleg mene sedi Anglež in Nemec mi pripoveduje, kako se najhitreje naučiš angleško govoriti. Daj silno vroč krompir v usta in izgovarjaj nemške besede — pa se bodo slišale kakor pristna angleščina. Doma sem to pozneje poskusil, pa so mi rekli, da posnemam pasje lajanje. Po bogati gornjeitalski nižini drvi vlak. Prečudno lepi kraji so. Tu je doma umetnost. Kdo ne pozna slavnih slikarjev: Rafaela, Tiziana, Leonarda da Vincija, Michelangela —? Le-tod so živeli! Bliže in bliže so nam Alpe. Mimo Milana se peljemo in mimo comskega jezera do jezera Maggiore. Gledaš, gledaš in najrajši bi vse to domov ponesel. Saj je naš Bled lep, oh pa kako lep, ampak napram vsem tem jezerom je kakor kapljica. No, k sreči smo skromni in smo z malim zadovoljni! Italijanski železničarji nosijo frake, šerpe in zvezde. Sploh so vsi tako nališpani kakor generali. Ampak so postrežljivi in vljudni. In ti Italijani povsodi gradijo nove ceste, mostove, tovarne. In elektriko! Ljudje jo tod okoli kar s klobuki zajemajo in električne lokomotive drve, da je veselje. Če vtakneš nos skozi okno drvečega vlaka, ti nobena saja ne bo padla v oči. Potem smo zdirjali čez Švico. To ti je deželica! Jezera, ledeniki, žične železnice, simplonski predor, hoteli in švicarski sir! S posebnimi stroji vrtajo luknje vanj. Ob Genevskem jezeru se zbira gospoda vsega

sveta. Tod lahko vedno vidiš one vrste ljudi, ki pravi o njih pregovor: Ne seje nič, ne žanje nič — pa vendar le živi!

Pa samo v francoski deželi. Je podobna naši, samo da je večja! Lokomotive so zelene in s hitrostjo 120 km na uro smo jo prižingali v Pariz. Pariz... no, kajpak, ne bom tajil, je precej večje mesto kot Ljubljana. Ima nekaj čez pet milijonov prebivalcev. Ko sem stal na sredi trga de la Concorde, to je tam, kjer je za časa revolucije stal stroj za sekane glav, sem se domislil Ljubljanačana, ki se je pisal Barle Francé. Imel je mož precej denarja, pa se je potegnil tudi on v Pariz. Ker drugega jezika ni znal kakor le klasično narrečje Frtaučkuga Gustlna, je stal tamkaj in gledal, če bi srečal Napoleona. Pa pride k njemu Francoz in ga vpraša, če razume francosko. »Parlez-vous français?« (Reci: parlevu franské.) Naš Francé ga pogleda, potlej pa ga ganotje prevzame in kar objame Francoza in dé: »I kajpek, Barletu Francé sem, puglej na, še u Pariz me puznaja!«

Pariz je domače in prikupno mesto, čeprav je strašno veliko in obsežno. Imenitni ljudje so Parižani in tod je mnogočesa videti. Po sredi mesta teče reka Seina in po nji vozijo parniki. Na razstavišču svetovne razstave so bruhali ponoči iz reke umetni vodometi, ki so bili pod vodo razsvetljeni v vseh mogočih barvah. Kakor pravljica iz Tisoč in ene noči. Pet milijonov Parižanov se prevaža z autobusi ali pa s podzemsko železnico, ki ji pravijo metro. V kavarni sedi poleg mene zamorec, Japonec, Kitajec z dolgo kito, Arabec z belim burnusom. Na stolpu notredamske cerkve, ki je vsa izklesana, se vidi lepo po tem velemestu. V Louvru imajo zbrane umetnine vseh slavnih mojstrov vsega sveta. V Parizu se zbirajo učene glave z vseh delov naše zemlje. Pariz je moderni Babilon. Tu vidiš vse, kar je sploh lepega in koristnega ustvaril človeški um. Gledal sem parado francoske vojske. Sto tisoč vojakov vseh orožij je korakalo po trgu. Najbolj pestro so bili oblečeni vojaki garde maroškega sultana. Njihovi godci so imeli same lesene piščali, in so ti črni fantje žvižgali nanje kakor obsedeni. Šest sto aeroplanov je frčalo nad mano in eden je padel v Seino pa so ga koj s kavljji ven potegnili.

A svetovna razstava? Priredba te razstave se je izvršila pod geslom Umetnost in tehnika. Razstavišče obsega 100 ha. Najslavnejši umetniki in tehniki vsega sveta razstavljajo tu v prostorih svojih držav, ki jih je 42, svoja dela. Posamezne enote razstave nosijo naslove: Družina, Radio, Mraz, Palača odkritij, Delo, Plin, Eksotičen les, Bron in železarstvo in nešteto drugih. Najlepša palača razstavnega prostora je Trocadero, za njim pa takoj paviljon Sovjetske Rusije z ogromnim spomenikom na vrhu, in nemški paviljon. Le-tu niso skoparili ne z marmorjem ne z dragocenim lesom ne z dragimi kovinami. Na sredi razstavišča se dviga 300 m visoki

Vodne fontane, Eifflov stolp in ruski paviljon

Eifflov stolp. Kajpak sem se peljal na vrh in se mi ni vrtelo. Ponoči prižigajo na stolpu ognjemete. Ali si lahko mislite deset tisoč raket na mah prižganih? Nikoli v življenju še nisem videl tolikšne krasote ognjenih barv. Množico, ki je opazovala ta ognjemet, sem cenil na dva milijona!

V Parizu je vse veliko, razkošno, svetsko. Tu nič ne skoparijo. Nikjer na svetu še nisem videl tako vljudnih, zaupljivih in postrežljivih ljudi. Vse je iskreno in domače. Nihče ti nič ne zameri, nič ne očita. Pri nas doma pa drug drugemu vidimo v želodec! Potem sem pil vino, ki... Oh, ne, vsega pa nočem izdati. Hotelskemu slugi sem dal 15 frankov napitnine, ko sem odpotoval — pa mi je vrnil deset frankov, češ, da ni toliko zaslužil! Kaj takšnega se mi še nikdar nikoli nikjer ni pripetilo. Francozi so ponosni na svoj Pariz. Pa so tudi lahko! So Francozi svobodoljubni, iskreni in veseli ljudje. In iskreni patriotje! Kajpak, tudi revščine je od sile v tem mestu. Pod mostovi Seine sem naletel na premnoge brezdomce, ki kljub vsemu bogastvu Pariza stradajo.

Prepoln bogatih vtisov sem se vrnil. Fanta sta me čakala. »Si bil na vrhu Eifflovega stolpa?« »Kajpak da sem bil!« Prav! Bila sta zadovoljna in ponosna, ker sem jima zagotovil, da se mi niso hlače tresle. Potem sem jima razdelil odpustke in povedal zgodenco iz francoske preteklosti: Sta se vozila v vlaku Francoz in Italijan. Vsak je hvalil svoj narod in svojo zgodovino. Reče Italijan: »Smo kopali v Rimu globoko, globoko — in smo našli zarjavel klobčič žice. To dokazuje, da so stari Rimljani poznali že telegraf.« Francoz se nasmehne in pravi: »Smo kopali v Parizu globoko, globoko in še bolj globoko v zemljo — in nismo našli ničesar. To dokazuje, da so stari Francozi že poznali brezžično telegrafijo!«

In bil sem spet doma. Fanta sta mi povedala, da sedi tigrasta papiga v gnezdu in da bo vsak čas naraščaj v hiši. Jaz pa sem jima povedal, da je v Parizu ulica, kjer prodajajo v posebnih trgovinah same živali: na tisoče tigrastih papig, prekrasne ribice v akvarijih, zajce, kokoši, golobe, opice, želve — celo majhne krokodile.

»Zakaj pa nisi prinesel krokodila?« je zaječal mlajši. »Ali pa vsaj kakšno opico?« je menil očitajoče starejši.

Molčal sem. Kdo nas bi potem vzel pod streho s takšnim zverinjakom? No, obljubil sem jima, da bosta šla v Pariz in si bosta potem kar sama izbrala primerne zverine.

Fanta sta bila s to obljubo zadovoljna — če pa sta mi verjela, je drugo vprašanje.

Bengaličen ogenj na Eifflovem stolpu

Ročnemu delu čast!

Med svetovno vojno so se pri nas v veliki množini pojavile razne igračke iz lesa: gibljive kače, ptički, razne opice, ki so plezale po vrvici, prstani iz železa in aluminija, razni zabavni in uporabni predmeti iz žime in protja. Vsi smo vedeli, da izdelujejo te predmete ruski vojaški ujetniki in če si šel v nedeljo mimo takšnega ujetniškega tabora, si videl, kako so stali za žično ograjo ujetniki in ponujali svoje izdelke mimoidočim. Igračke niso bile umetnine, bile pa so vendar skrbno izdelane in pobarvane. Ljudje so te reči prav radi kupovali, nekaj za spomin na težke vojne čase, največ pa iz sočutja do ubogih ujetnikov, ki so stradali v avstrijskih ujetniških taborih. To izdelovanje in prodajanje igračk je ujetnike v mnogih primerih rešilo lakote in pogina.

Prav na isti način so skušali izboljšati svoje težko življenje naši vojni ujetniki v Rusiji, na Angleškem in drugod. Vsi so blagrovali tovariše, ki so znali s preprostim orodjem in materialom napraviti količkaj čedne in uporabne izdelke, saj je bil to stalen vir dohodkov, čeprav malenkosten. Pa vendar je vsaj nekoliko ublažil splošno bedo in pomanjkanje. Mnogi ujetniki so se naglo naučili od svojih spretnejših tovarišev tega ročnega dela, ki jim ni prineslo le denarja, ampak jim je tudi krajšalo neskončno dolge dneve ujetništva in jih odvrčalo od težkih misli in brezplodnega premišljevanja. Delo jim ni zaposlilo le rok, ampak tudi misli. Vsi so našli v delu uteho in tako so lažje pričakovali dneva odrešenja. Delo se je v tistih časih pokazalo v vsej svoji veličini.

V sedanjih časih, ko so službe tako redke, je primoran skoraj vsakdo prijeti za vsako delo, ki se mu ponudi in prav ročno delo je tisto, ki nam največkrat pomaga iz neprilik. Otresti se je pa treba zastarelih predsodkov, da je le tisti gospod, ki nič ne dela z rokami! Marsikoga je še sram, če ga vidi kdo pri delu in premnogi prezirljivo gledajo na delavca. Posebno pa naj mladina spozna kar najbolje lepoto dela! Najbolje bo, če bo vsak mlad človek sam prijel za delo, ki ga čaka povsod, kamor se ozre. Ni treba, da pri tem svoje dolžnosti zanemarja, zakaj priden človek izrabi vsak prost trenutek in teh je včasih kar preveč. Z delom naj pokaže mladina staršem in svojim dragim ljubezen in hvaležnost s tem, da jim pomaga pri delu, kadarkoli le more. Dober sin, posebno v teh letih kot ste vi, ne bo nikdar prekrižanih rok gledal, kako se mati n. pr. muči s sekanjem drv, prenašanjem težkih stvari. Tak sin bo drva sam nasekal, jih zložil, nanesel bo premoga, pripravil treske, nanosil vode itd., ne da bi ga mati nato opozorila, ali pa celo prosila in priganjala. Brez obotavljanja bo tak — vse pohvale vreden sin — tudi zakuril in magari skuhal preprost obed. Vse se je igranje naučil pri materi. Kuhati mora znati kot vnet planinec. Tak sin zna tudi zakrpati in zašiti obleko, popraviti kolo, izpiliti ključ, pleskati in beliti in še sto drugih koristnih stvari. Za god pripravi bratcem čedno izrezanega konjička, sestri mapo, materi poslikan obešalnik in tudi oče prejme primeren dar. Vsi so veseli daril, toda največje veselje in zadovoljstvo uživa darovalec zaradi posrečenih izdelkov in ker se veseli radosti svojih dragih.

V šoli in vsepovsod je mnogo prilik, da se kaj novega naučite. Izrabite te priložnosti in ne bo vam žal!

Kadar pa bo prišla odločilna ura: Kam in kako usmeriti življenja pot...?, tedaj ti ne bo težko, ker poznaš že različna dela. Po svoji zmožnosti, zanimanju in veselju si boš izbral tisto obrt, o kateri si prepričan, da ti bo prinesla največ uspehov in zadovoljstva.

Pa tudi sicer vam bo v vsaki službi ročno delo zelo koristilo. Vedno boste našli pri takšnem delu tudi veselje in razvedrilo.

Tone Seliškar

Rudnik

Pod raztegnjenim hribom — v prstenem telesu
je kraj čudovit:

 v mračni svetlobi
 križajoči se rovi
režejo zemljo skozi telo do kosti,
ki v svojem trpljenju potrpežljivo drhti
od ran preglobokih.

V razrezani zemlji, v križajočih se rovih
trepeče stotero oznojenih senc,
v sencah stoterih stotero življenj,
v dušah stoterih ob vsakem zamahu
krvaveča pesem:

 Za mater —
 za ženo —
 za sina —
 za hčer. —

Ob vsakem zamahu — noč in dan — vedno enako
to pesem v prsteno telo sekajoč pojo.

Zemlja drhti. —

Ko se napije znoja teh zamahujočih senc,
ki pojo:

 Za mater —
 za ženo —
 za sina —
 za hčer —

zadrhti kakor kri vohajoča zver
in zahrešči. —

Iz preklanih črepinj se nasrka mehkih možgan.

(Iz pesniške zbirke „Trbovlje“)

Jamboree 1937

Tu doli na jugovzhodu Evrope, že blizu Azije, prav malo slišite o skavtih, o mladinski organizaciji, ki jo vsi napredni narodi sveta skrbno goje. Nad 3 milijone dečkov in nad en milijon deklic je včlanjenih v njej. Njihov vrhovni načelnik je nad 80 let stari lord Baden-Powell, ki pa mu visoka leta še niso uklonila duha. Še vedno živi z mladino. Vzgoja duha in telesa se v skavtizmu najlepše izpopolnjujeta. Življenje v prirodi daje skavtom moč, da morejo izvrševati, kar zahtevajo od njih zakoni. Če bi se vsi ljudje ravnali po teh zakonih, bi bilo dobro na zemlji. Vojn ne bi bilo. Kljub temu, da skavt ljubi svojo zemljo, spozna tudi druge narode in postane tako njihov prijatelj. Svetovni mir je cilj skavtov vsega sveta.

Kako se skavti spoznavaajo med seboj? Deloma pomagajo k temu skavtska potovanja, ki so poceni. Življenje po skavtskih zakonih povzroči, da se skavti povsod priljubijo prebivalstvu. Največ pomagajo k medseboj-

nemu spoznavanju skavtski zleti. Vsaka štiri leta se vrši velik skavtski zlet, ki se imenuje Jamboree. Običajno poveri vrhovna skavtska uprava prireditve Jamboreeja državi, ki ima mnogo skavtov in pa mnogo bogatih prijateljev, ki tako veliko prireditev izdatno podpro.

Predlanskim je mednarodni skavtski urad v Londonu poveril bogato Holandsko, da povabi na Jamboree l. 1937. skavte vsega sveta. Kraljica Viljemina je prevzela pokroviteljstvo nad prireditvijo, admiral Rambonet z mnogimi strokovnjaki pa je pričel s pripravami. Za taborišče so dobili posestvo Vogelensang, ki leži na meji med velikanskimi polji samih tulipanov, hiacint in drugih lepih cvetic, s katerimi Holandci zalagajo svet, ter med sipinami, ki jih je nanosilo viharo Severno morje na obalo. Krasni travniki, senčne skupine dreves in na robu že sipine so dale skavtom prav idealne prostore za njihove tabore.

In konec julija 1937 so pričeli prihajati skavti. Mnogi, ki so morali potovati tam iz daljnih otokov Tihega oceana, iz Amerike, iz vzhodne Azije, gori z mrzlega severa, so prišli v Evropo že preje, da si ogledajo to središče sveta. Posebno v gostoljubni Angleški so mnogi ostali dolgo časa. Dne 31. julija pa se je zbralo na Holandskem 28.000 zastopnikov vseh narodov sveta. Res, mladine dveh evropskih držav, ki nimata miru v svojem programu, ni bilo tam. Kraljica Viljemina, v spremstvu prestolonaslednice Julijane in vsega diplomatskega zbora, je otvorila Jamboree. Med drugim je nagovorila zbrane skavte takole:

»Naj preveva dneve, ko ste tu zbrani, pravi skavtski duh. Prijateljstva, ki jih boste sklenili med seboj, naj se poglobi v bratstvo, ki naj vlada na svetu še dolgo potem, ko se boste vrnili domov.«

Z največjim navdušenjem so skavti pozdravili svojega vodjo, sivolasega lorda Baden-Powella, ki jih je tudi poklical, da naj delajo in se

trudijo za svetovni mir v svoji veliki skavtski organizaciji, ki je postala nekako mladinsko društvo narodov.

Po dvanajst v eni vrsti so skavti nato marširali mimo kraljice, Baden-Powella in ogromne množice najodličnejših gostov.

Gostje so tabor, ki je bil tako lepo razpostavljen tam na robu sipin, med drevjem in pašniki, kar preplavili. Ni čudno. Oblast je že pol leta preje dovolila, da je iz kraja v kraj potoval vlak s posebno skavtsko razstavo, s predavatelji itd. Že prvi prosti dan je posetilo tabor nad stotisoč ljudi. Vsega skupaj jih je prišlo v tabor nad en milijon! V jugoslovanskem taboru je bilo komaj nekaj nad dvajset skavtov. Pa se je prebivalstvo vseeno zelo zanimalo za nas in za našo domovino. V šatoru je bila mala razstava jugoslovanskih ročnih del, slik iz domovine i. dr. Obiskovalci so bili zelo radovedni in so vse križem izpraševali. Sporazumevanje ni težko, kajti v vsakem taboru so tolmači.

Skavti sami pa seveda tudi hodijo od tabora do tabora, saj to je glavna njihova naloga na jamboreeju. Povsod sklepajo prijateljstva; večkrat vidiš vrsto skavtov, ki sestoji iz zastopnikov najrazličnejših narodov.

Mnogi izmed mladih dečkov pripadajo najodličnejšim družinam. Usoda jih bo v bodočnosti postavila na odločilna mesta. Tu na Jamboreeju spoznavajo razne narode in njih mlade zastopnike — in jih vzljubijo. Ni čudno, da jim je pri veliki paradi klical lord Baden-Powell: »Nekoč boste vi odločevali o usodi narodov in odgovorni boste za mir ali vojno na zemlji...«

Posebnost Jamboreeja je tudi zamenjavanje. Vsakdo bi rad odnesel s tega shoda narodov kak spomin; zato da Amerikanec rad svoj klobuk za poljsko čapko. Jugoslovani zamenja svoje opanke za volneni pullover Angleža. Značke skoraj vse zamenjajo. Nekateri so zamenjali celo svoje čevlje za lesene holandske cikle. Odlične ameriške ročne apoteke, ki so jih imeli skavti Združenih držav — večkrat kar po dve zaradi zamenjavanja — so vzbujale posebno pažnjo.

Veličastni so bili posebno taborni ognji. A tudi kraj, kjer so goreli, je primerno lep. Visoka sipina ga obdaja kakor amfiteater. Kronajo jo od viharjev Severnega morja oblikovana drevesa. Po sipini so sedeli deset-tisoči skavtov in, kadar je bilo dovoljeno, drugi deset-tisoči občinstva in visoke gospode. Tam so skavti raznih dežel pokazali svoje narodne plese, razne spretnosti, tam so peli svoje narodne pesmi in tako najbolje zastopali svoj narod. Lord Baden-Powell je kljub svoji starosti prisostvoval tem ognjem in se veselil z mladino.

Deset dni taborjenja je prehitro minilo. Srca so se ravno vžgala v medsebojnem prijateljstvu in ljubezni. Pri zadnjem sestanku je Baden-Powell še enkrat pozival vse skavte, naj ostanejo zvesti skavtskemu idealu in naj delajo predvsem za mir med narodi. Bilo mu je težko. Saj je sam rekel, da se z večino ne bo več videl, ker je že v poznih letih.

Ognji po taborišču so pogasili, med sipinami, na pašnikih vlada mir, mladina se je razšla po zemeljski obli. Toda v srcih gori ogenj navdušenja za najlepše ideale na zemlji: **za mir in za spravo med narodi**. Ti ognji, ki žare v mladini, bodo nekoč zagoreli v velike kresove in ogreli vse človeštvo. — Skrajni čas je! Kajti nekoč bo napočil čas, ko se ne bo več prelivala bratomorna kri v Španiji, ko ne bodo grmeli topovi na Kitajskem. Mladina vsega sveta se bori za svetovni mir!

Iz urednikovih zapiskov

Uvod

»Čim več jezikov znaš,
tem več veljaš.«

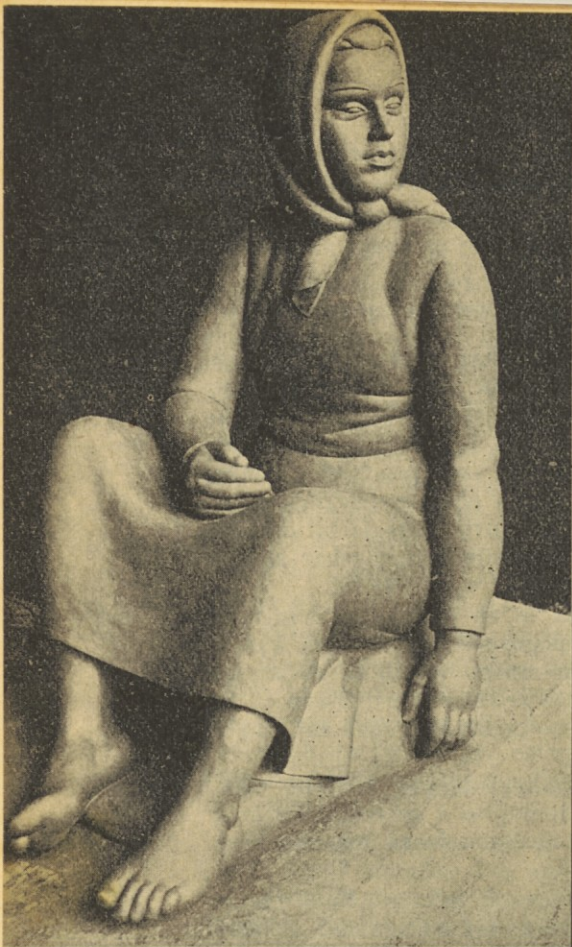
France Prešeren je imenoval svojega starejšega tovariša in vodnika Matija Čopa »velikana učenosti«, ker je govoril in pisal mnogo jezikov. Čop je bil izobražen kot malokateri Slovenec pred njim in za njim. Za jezike je bil res nadarjen. Nekateri trde, da je človeku veselje do jezikov prirojeno. Redki so učenci, ki bi imeli do vseh predmetov enako zanimanje, saj morda veste, da je bil eden izmed naših največjih jezikoslovcev, Fran Levstik, »skregan« z matematiko. Jurij Vega je bil odličen računar in vojaški strokovnjak, Kocén je bil zemljepisec, Grohar slikar, Hubad koncertni mojster, Janša čebelar, Slomšek vzgojitelj itd.

Znanje jezikov je zelo важно. Ne le, da te ne more vsak kar tako prodati, temveč si povsod hitro doma. In pogovoriš se in čitaš, kar ti pride v roke. Tako dobiš široko obzorje, ker mnogo veš in lahko mnogo vidiš. Tudi zaposlitev najdeš laže. Danes niso redki starejši Slovenci, ki govore in pišejo štiri jezike. Res je tudi, da se priuči Slovenec kaj kmalu vsakemu jeziku.

Najvažnejši izmed vseh jezikov je za vsakega njegov materni jezik. Ako svojega slovenskega jezika ne poznaš temeljito v govoru in pisavi, boš težko doumel tuji jezik. Podlaga vsem jezikom je za nas Slovence slovenski jezik.

Doba Prešernov, Levstikov in Cankarjev je minila. Malo jih je danes, ki bi se tako zanimali za materinščino, kot so se naši duševni velikani v prejšnjih letih. Postali smo popolnoma brezbrizni za čistost, pravopis, spis in za lepoto materinščine. Spakujemo se s tujkami in jih šestokrat napačno rabimo. Posameznih besed ne pišemo prav, saj se dogaja, da absolvent nižje srednje šole ne zna brez napake napisati niti navadnega potrdila. Čitamo rajši Karla Maya kot Finžgarja ali pa požiramo detektivsko povest, namesto da bi žrtvovali nekaj prostega časa za Župančičeve pesniške zbirke. Pri čitanju naših priznanih književnikov se ne zavedamo in tudi ne iščemo lepote jezika, temveč švigamo z očmi od vrste do vrste in si tako dostikrat niti vsebine ne prisvojimo. Kaj ti pomaga, ako veš, da imamo Slovenci Cankarja, ki se je rodil natanko 1876. na Klancu na Vrhniki, ki je študiral na Dunaju... Znaš tudi naštetih več kot dvajset njegovih del. To pripoveduješ pri izpitu gladko in nepretrgoma deset minut. Ko te vpraša predsednik izpitne komisije, kaj je hotel povedati Cankar s »Hlapcem Jernejem in njegovo pravico«, pa obličiš. Nekaj jecljaš, kolikor se pač spominjaš iz pripovedovanja v šoli. Sam nisi prečital te Cankarjeve knjige, ker si rajši čital »Na divjem zapadu«.

Kdo ve, kaj misliš, ko pišeš slovensko nalogo? Zate je важно, da napišeš v eni uri dve strani stavkov. Nekaj stavkov si si spominsko prisvojil že v 1. razredu in ti se ponavljajo v vseh nalogah vsa leta. N. pr. o jeseni: Kakor vsako leto, tako je prišla tudi letos jesen. Dnevi se krajšajo, noči so daljšajo. Listje rumeni in odpada. Ptice selivke so nas zapustile in so odletele v južne kraje. Itd. Vsebinsko se ti stavki ponavljajo v vsej nalogi s to razliko, da v prihodnjih stavkih postaviš druge besede, ki jih pa največkrat napačno pišeš. Zmoti te vsak kašelj tvojega soseda ali šum

Tine Kos: Pastirica

na hodniku ali ropot na cesti. Prekineš z mislimi, zagledaš se v kihajočega tovariša in se ti dobro zdi, da je vsaj nekaj spremembe v razredu. Pri tem se nekateri spogledate in se pritajeno nasmehnete. Zdaj si delo pri nalogi miselno popolnoma prekinil. Pri nadaljnjih stavkih je, kakor bi začel znova. Zgodi se tudi, da ti misli sredi dela uidejo domov h kosilu, na travnik k nogometni tekmi, k včerajšnjemu izletu. Ti nimaš toliko volje, da bi sam zavrnil te zapeljivke. Učitelj opazi to, z očmi ti namigne. Kakor iz sanj se prebudiš, zmedeno nadaljuješ. Ko pozvoni, niti prečitati ne moreš več naloge.

Kako se doma učiš? Aškerčev »Mejnik«. Hodiš po sobi, roke na hrbtu, kazalec tiščiš v knjigi. In mrmraš kot berač pred vrati: »Sejm bil je živ, prodal i on je Lahom... Sejm bil je živ, prodal i on je Lahom...« Desetkrat, dvajsetkrat. Pri tem brezmiselnem mlinu gledaš sliko na steni in misliš na lovca, ki ga ranjeni medved lovi s šapo. Drugi lovec teče na pomoč. Mnogo let že poznaš to sliko, toda zdaj se ustaviš pred njo in jo s premislekom opazuješ. Prav za prav si šele zdaj opazil, da je lovčev nož v desni roki nekoliko krvav — torej je lovec z njim enkrat že zamahnil

po medvedu. »A, zato je mrha tako razkačena!« stisneš izza zob pomembno. Gledaš, ugiblješ, domišljija deluje. Tedaj te pokliče mati. V trgovino moraš po moko. Knjigo vržeš v velikem loku na posteljo in, hajdi po trgu. Brez misli ponavljaš: »Semenj je bil pa dali smo jih Lahom...« Čez pol ure se vrneš v sobo, vtakneš kazalec k »Mejniku« in nadaljuješ: »Tam par volov zakasnil se... tam par volov zakasnil se...« Tako se do mraka »naučiš« pesem, ki je ena izmed najlepših balad slovenskih.

Ali se zavedaš, da se nisi prav učil?

Tudi razčlemba stavka ni odveč. Kakor moraš pri stroju poznati vse njegove dele, da ga lahko razstaviš ali razčleniš pri popravilu, tako moraš poznati tudi vse člene stavka. Toda preveč je teh besed v čitankah, kajne. Kdo naj ve, kaj je vsaka beseda? Pa se ti vštulijo kakor nalašč v razčlemba takele besede: bi, odveč, nate, sam, le, rekši itd. Zdaj pa tuhtaj! Da, tuhtati moraš, to je pravilno. Misлити moraš! Marsikateri se ne zna učiti in marsikateri ne zna misliti. V slovenski vadnici ali v slovnici ali v slovarčku imaš po večini vse te besede. Učil si se jih že in najbrž tudi naučil, kaj je vsaka beseda. Toda preveč jih je! Zamenjal si jih in zdaj res ne veš, kaj so. Tako se zgodi, da misliš, na kateri strani v knjigi je ta beseda, spodaj ali zgoraj, v kateri vrstici stoji. Tedaj se spomniš, da je na strani 43. spodaj med prislovi. To nisi prav mislil, ker si obudil le spomin in si tako uganil.

Spomin te lahko moti. Sicer je tudi spomin važen pomočnik, pa je nezanesljiv. Ni dober prijatelj, ker te večkrat v sili pusti na cedilu.

Vsak se ne uči in ne piše tako, kot sem tu navedel. Vem pa, da jih je mnogo, ki tako ali vsaj podobno delajo. V izpričevalu stoje mrtve črke: slovenski jezik. V resnici je ta jezik tako živ in zanimiv, da ga doume le tisti, ki se ga oprime z vso ljubeznijo. Ni zadosti, da veš le najvažnejše o njem, stremeti moraš iz lastne volje, da se sam izpopolnjuješ v vsem, kar zadeva ta predmet. Je to tvoj materni jezik, in če tega ne znaš, te ne bo nihče cenil. Saj te nekateri ljudje sodijo tudi po tem, kako govoriš, ne le, kaj govoriš. Tako je s tvojim maternim jezikom v zvezi vse tvoje življenje. — Z naslednjimi zgodbami bi ti rad pomagal pri učenju, pri mišljenju, pri pisanju in pri govorjenju; zato naj ti bodo dober prijatelj in pomočnik.

Nande Vidmar: Brezdomci

(Dalje.)

Tone Seliškar

Orači miru

Orači, vi silni ljudje koprnečih pokrajin,
pripravite pluge, jeklena rezila za črno prst!
Solnce že pleza na obok naših misli —
silni orači — naj stopi vodnik iz naših vrst!

Ta, ki bo vodil najjačje rezilo,
z močno roko rezal zemljo v globino,
gnal brazde v neskončnost — ta bo naš mož!
Silnež iz silnih! Kako nas bo vodil do roba sveta!

Vse bomo zorali! Spremenili bojišča v vrt;
pripravili brazde za setev življenja
posejali njive s semenjem veselja —
orači miru: Pred nami beži smrt!

KULTURNI ZAPISKI

Slovenski pesniki v ruskem prevodu. »Literaturnaja gazeta«, časopis Zveze sovjetskih pisateljev je objavil v št. 40. od 26. julija 1937 štiri slovenske pesmi v ruskem prevodu znanega pesnika Alekseja Surkova. Prevedena je pesem »Glad« od Otona Župančiča, »Kakor naraščanje« od Srečka Kosovela, »Blazni France« od Mileta Klopčiča in »Rudnik« od Toneta Seliškarja. Literaturnaja gazeta« izhaja v 50.000 izvodih in jočitajo v vseh delih ogromne slovanske države SSSR od poljske meje do Tihega oceana. Da bodo imeli naši mladi čitatelji vsaj malo vpogleda v povojno poezijo, priobčujemo Seliškarjevi pesmi »Rudnik« in »Orači miru«. »Rudnik« je preveden tudi na angleščino.

Spomenik Simona Gregorčiča. — 8. septembra so odkrili v Ljubljani na Napoleonovem trgu skromen spomenik pesniku Simonu Gregorčiču. Spomenik je izvršil kipar Kalin. Tako je dobil mož, ki je zaradi svojih pesmi doživel v življenju mnogo gorja, vsaj po smrti skromno zadoščenje.

Analfabeti v Zagrebu. — V Zagrebu so našli nad 14.000 odraslih analfabetov. t. j. takih, ki ne znajo brati ne pisati. Zagrebške prosvetne organizacije se trudijo z raznimi tečaji popraviti tolikšno kulturno zaostalost.

Kako sodi nemški zgodovinar o Slovanih. — Za šole v Nemčiji je izšla nova učna knjiga zgodovine »Nemška zgodovina«. Na 76. strani te knjige čitamo: »Stari Slovani so sicer tudi pripadali nordijski rasi, toda Nemci so jih vedno smatrali za tujo raso, ker so se že v davnih časih toliko pomešali z mongolskimi nomadi, da od njihove nordijske krvi ni ostalo niti kapljice več. Posledica tega in poznejših raznih mešanj je ta, da Slovani do danes niso

dali človeštvu nobene pomembnejše kulturne ustvaritve, a njihova nesnažnost, njihovo hlapčevstvo, pomanjkanje čuta za zvestobo in njihovo divjaško barbarstvo pričajo o njihovih mongolskih prednikih.«

Zločinec — slaven pisatelj. — Iz do smrtne ječe je bil pomiloščen in izpuščen kot priznan pisatelj, Poljak, Sergij Pjasecki. Po končani vojni je ostal brez sredstev za življenje. Zašel je v slabo družbo in postal član neke tihotapske organizacije. Pri tem je prišel v zvezo s slučajem nekega umora. Bil je ujet in obsojen na smrt, pozneje pa pomiloščen na petnajst let ječe. V jetniški celici je obupaval in skoraj osivel, čeprav mu je šele 36 let. Neki znanci so mu izprosili ugodnost, da je smel dobiti v celico svinčnik in vsak dan eno polo papirja. Začel je pisati svoj prvi roman, ki so ga pozneje njegovi znanci iztihotapili nekemu varšavskemu založniku, ki ga je izdal na 400 straneh pod naslovom »Ljubimec Velikega Medveda«. Ta roman je vzbudil ogromno pozornost in odobravanje po vsej Poljski. Vsi literarni krogi in časopisi so pošiljali predsedniku republike prošnje, da pomilosti in vrne življenju tega človeka. In po enajstih dolgih letih, kolikor jih je prebil v ječi, je bila ta prošnja končno uslišana: zapustil je celico, v katero je stopil kot mladenič, sicer svoboden, a kot sivolas mož, podkopanega zdravja. Založniki so mu založili še ostala dela, kolikor jih je napisal v ječi, in s temi sredstvi bo odšel v kako zdravilišče, da si popravi zdravje in da si izpopolni svoje pomanjkljivo literarno znanje. Pokopan je zločinec, vstal je nov človek.

Sabine Sicaud, čudežno dete. L. 1925. je prejela pesniško nagrado »zlati jasmín« na Francoskem 11letna Sabina Sicaud (reci: síkó). Predsednik ocenje-

valnega odbora za poslane knjige oziroma rokopise je bil znameniti romanopisec Marcel Prévost (prevó). Naslednje leto je mladenka odnesla zmago pri Francoskih cvetnih igrah, Jeux Floraux de France. Ta čudoviti otrok ni bil morda kako nervozno, razdražljivo bitje, pač pa krepko, preprosto in veselo deklè — zasanjano ob svojih urah — ki je živelo v zeleni kmetski samoti v vzdušju nežnega družinskega kroga. Nje mati je bila spretna pripovednica in novinarka, njen ujec Claude prav tako. Prva in edina zbirka njenih verzov, Detinske popevke (Poèmes d'Enfant) ima svoj izvor skoraj le v rastlinskem in živalskem svetu. Mlada pesnikinja se v plemeniti občutljivosti sklanja nad nadložna ali ogrožena bitja: Jurček (užitna goba), Pozabljena vinska jagoda, Prvi korček (fajfica, sovdatek ali ciklamen) ... toda misel na zmagovito življenje največkrat preplavi grožnjo ali borbo. Predgovor temu šopku stihov je napisala nedavno preminula velika lirikinja, Ana pl. Noailles (noáj): »Kaj naj želimo temu dekletcu, ki zлага tako posrečene pesmi...? Da bi ostala zvesta svojemu šaljivemu gledanju na vesoljstvo, zvesta božanstvom logov, vrtov, domov, ki jih časti v svojih srčkanih vrsticah in ki jo bodo brez dvoma hoteli ščititi pred zlobnimi puščicami, proti katerim se nestrpna mladost tako rada zaganja!« Sabinki se ni bilo treba varovati verolomnih strelc v življenju: ugasnila je s 15 leti, po malem izpodkopana po neznanem zlu, pred katerim se je največja zdravniška veda pokazala brez moči. Na bolniški postelji ne neha pisati. Tako se upira obiskom učenih »eskulapov«:

Zdravnika meni? ah, ni vredno truda,
saj eden njih mi kar tako je rekel,
da pač noben zdravnik ne dela
čuda...

Bolj se zaupa sestri Terezi, nje glas ji lajša bolečine. Pogosto jo prevzame up, da bo popolnoma ozdravela, da bo vsa zagorela begala z vetrom, ki se

smeje in vihra po potu. Nato jo pre-maga vročica in silno si zaželi čašo ledene vode:

Kaj hočem? Steklenico hladne vode.
Le to. Saj noč in dan mi v glavi blodi,
curlja na lahko kakor iz studenca.
Iz vrča je, mogoče kar iz vira,
vsa sveža, sinja, lesk ima lestenca.
Kot mehki puh, ki breskev nam
prestira,

iskri se liki brušeni kristali.
Iz ivja, rose, iz meglé najtanje,
pa brizga v mavrici na dno kotanje.
Kako polzé raz veje kanci mali!

Na beležnici, kamor je zaupavala svoje misli, so našli tole iver: »Vedno bom živela, ker sem se rodila.« Modrost, dostojna indijskih Ved! Branila se je smrti, te besede sploh nikdar ni zapisala. Mislila je kakor naš Kette: »In smrti ni, jaz vidim le življenje, življenje večno vidim krog in krog!« Tedaj pa je zamahnil nemili Kostenjak...

A. Debeljak

Slikar Nande Vidmar, katerega lesorez »Na polju« smo priobčili v 1. številki Razorov, se je rodil leta 1899, na Krasu. Je eden najplodovitejših slikarjev. Znani so njegovi socialni motivi in barvite pokrajine, ki jih z velikim uspehom razstavlja pri nas in na tujem. Zdaj stalno živi v Tržiču in neumorno ustvarja. — Danes priobčujemo njegov lesorez »Brezdomci«.

Slovenski jezik. — Včasih se kakšna, od drugje prinešena beseda naglo udmači in pričnemo jo govoriti in pisati, ne da bi se zavedali, da ta beseda ni naša in ne da bi pomislili, da imamo sami za pojem te besede svoj, lep, star izraz. Proti lastnemu jeziku hudo grešimo, če uporabljamo tuje besede. Slehernemu narodu je jezik najdragocenejša svetinja, kajti narod, ki ne varuje svoje lastne žive besede, bo propadel. Od časa do časa bodo »Razori« priobčevali seznam onih prinešenih besed, za katere imamo Slovenci svoje lepe

izraze. Tu natisnjenih debelih besed se torej izogibajmo!

baš (turška beseda) = prav, ravno
batina = udarec
bedak = tepec
bolovati — biti bolan
celokupen = celoten, ves
daleko = daleč
deca = otroci
dečji = otroški
drug = tovariš
evo! = glej!
globa = denarna kazen
glumiti = igrati
gradnja = gradba
ipak = vendar
istina = resnica
izpit = skušnja
jelovnik = jedilni list

kleveta = obrekovanje
kolodvor = postaja
lečiti = zdraviti
lokav = zviti, pretekčan
lopov = malopridnež
nadoknaditi = nadomestiti
novčanica = bankovec
novinar = časnikar
novine = časnik
ocet = kis, jesih
odmor = odpočitek, oddih
omladina = mladina
osveta = maščevanje
otrovati = zastrupiti

pešadija = pehota
pitomec = gojenec
planina = gora; beseda »planina« pomeni v slovenščini le gorski pašnik, kjer je živina čez poletje
podanik = podložnik
podmladek = mladež, naraščaj
podvaliti = podtakniti
pogoditi = uganiti, zadeti
poklon = dar(ilo)
pokret = gibanje
poreklo = izvor
pregaziti = povoziti
preko = čez
prosjak = berač
rešenje = odlok
savez = zveza
srez = okraj

štediti = varčevati; štednja = varčevanje, varčnost
šuma = gozd; šumarski = gozdarski
taksa = pristojbina
težnja = hrepeneње, prizadevanje
tuga ali toga = žalost, bridkost
učbenik = učna knjiga
uskok = ubežnik, begunec
ustaš = upornik, vstajnik
zabeležiti = zaznamovati, zapisati
zabraniti = prepovedati
zapad = zahod
zbor = shod
žandar = orožnik

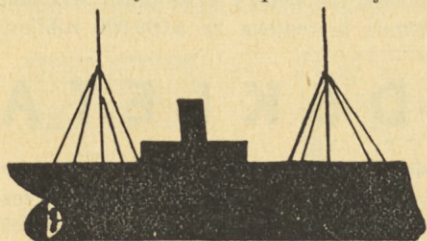
DROBNE ZANIMIVOSTI

Vrabci v Ameriki. — Leta 1850. vrabca v Ameriki še niso poznali. Tiste čase so gosenice v silnih množicah napadale drevje. Nekdo se je spomnil na evropskega vrabca in tako so leta 1850. pripeljali 8 parov vrabcev v Ameriko. Toda vsi so poginili. Leta 1852. so jih pripeljali večje število, ki so jih čez zimo previdno gojili ter jih nato spomladi leta 1853. izpustili na svobodo. Hitro so se razmnožili in leta 1857. so jih že opazili na ulicah mesta Hamiltona. Leta 1869. so gosenice tako strašno gospodarile v Filadelfiji, da so nemudoma poslali v Evropo po vrabce. Neki John Bradley jih je pripeljal iz Angleške 1000 parov. Gosenic je nestalo, vrabci pa so ostali. Še danes stoji Bradleyeva hiša in se imenuje »Vrabčjega Jakoba hiša«.

Razne zanimive številke. — Za naše pojme je kraljiček najmanjša in najbolj lahka ptica. Vendar pa žive ptice kolibriji, ki tehtajo samo 2 grama. —

Zračunali so, da se nahaja v 1000 kg morske vode 32—60 miligramov zlata. Če bi hoteli pridobiti na ta način 1 kg zlata, bi morali predelati 300 milijonov kilogramov morske vode. Vsa morja na svetu vsebujejo v sebi zlata v vrednosti 70.000 bilijonov dinarjev. — Če z zavoro ustavijo brzovlak, ki vozi s hitrostjo 70 km na uro, se nekaj sile sprostí pri tem. S to silo bi lahko skuhali 226 litrov vode, ali pa dvignili človeka 140 m visoko. — Vsakdo ve, da se premika svetloba v eni sami sekundi za 300.000 km. Proga, ki jo napravi svetloba v enem letu, se imenuje eno svetlobno leto, in to je merska enota v zvezdoslovju. Ker ima leto 32,565.926 sekund — tedaj znaša proga enega svetlobnega leta okrog 9 in pol bilijonov kilometrov. Brzovlak bi rabil za to progo 12 milijonov let. — Malokdo ve za starost posameznih živali. Deževnik živi 10 let, pajki 1—2 leti. Čebela-delavka živi 6 tednov, matica pa do 5 let. Žabica-rega dočaka 10 let, mravlja celo 15 let. Školjke žive 100 let.

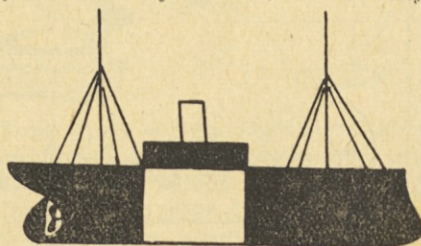
Kako merimo ladje. Kaj je brutto-, kaj netto-tonaža, kaj je deplasman? Naša trgovska mornarica ima 365.000 brutto registrskih ton, naša največja trgovska ladja »Kraljica Marija« meri 10.382 brutto reg. ton. To čitate. Ali pa si morete pod tem kaj predstavljati? Prav nič. Le eno ve vsakdo: čim višje je število, tem večja je ladja. Kaj pa so prav za prav tone, ki vedno spremljajo imena ladij? Čim sedemo v kopalno kad, se voda dvigne. Ako je bila kad polna, se voda razlije čez robove. To povzroči naše telo, ker odrine vodo. Prav isto je pri ladjah. Čim z ladjedelnice spuste ladjo v

Sl. 1. Brutto register. tona

morje, odrine njeno telo ogromno množino vode. Prav za prav bi se morala voda tedaj dvigniti. Toda, mar opazimo v umivalniku dvig vode, ako spustimo vanjo iglo? Ne! Istotako izgine od največje ladje odrinjena voda na neskončnem morju. Težo vode, ki jo odrine ladjin trup, merimo v tonah. Težinska mera tona ima tisoč kilogramov. To so tone odrinjene vode in jih ne smemo zamenjati z registrskimi tonami! Ako pravimo: ladjin odziv vode znaša 20.000 ton, pomeni to, da je ladja odrinila vode v teži 20.000 ton, ali dvajset milijonov kilogramov. Na ta način merimo le ladje, ki se jim teža zelo malo menja. To so predvsem vojne ladje. Njihova teža je v popisu flote izražena v tonah deplasmata. Kaj je deplasman? »Deplasman« je teža ladje, oziroma teža vode, ki jo je njen trup odrinil. Odriv vode pa tudi pri isti ladji ni vedno enak. Če je ladja polno natovorjena, se bolj pogrezne v morje kot prazna in

tudi več vode odrine. Teža vojne ladje z vsemi stalnimi predmeti, kot so topovi, oklopi, stroji itd., toda brez tovara, se imenuje »lahki deplasman«. Njena teža, kadar je popolnoma opremljena, se imenuje »težki deplasman«. Razlika med obema daje nosilnost ladje. Tako se meri teža ladje po težini odrinjene vode, kar pa za trgovsko mornarico nikakor ni zadoščalo. Da bi se velikost ladje lahko točno določila, so morali vpeljati drugo mero, ki z njo merijo prostornino ladje. Velevažno je za vse pomorske države, da je velikost ladje označena natančno, ker se po njej ravnaajo razne pomorske takse, ki jih morajo plačevati ladje za bivanje v pristaniščih, za prevoz skozi prekope itd. Anglija kot največja pomorska sila je prva vpeljala nov in točen način merjenja: registrsko tona, kar so tudi ostale države kmalu prevzele. Registrska tona ni težinska, temveč votla mera! Prostornina 2'83 m³ se označuje z registrsko tona. Registrska tona je torej vsebina kocke, katere robovi so 2'83 m dolgi. Beseda »tona« ne prihaja od težinske tone (1000 kg), temveč od angleške besede »ton«, to je sod, ker so v prejšnjih časih označevali tovarno zmoglost ladje po sodih, ki so jih lahko nanjo vkrcali. Ves notranji

Sl. 2. Netto register. tona

prostor na ladji navajajo brutto registrske tone. Všteti so prostori za bivanje moštva in potnikov, prostori za stroje kot tudi prostori za tovor itd., skratka, prostornina vsakega poedinega pokritega dela ladje od konice do krmila pod krovom ali v predelih nad njim. (Slika 1.) Ako odšte-

jemo prostornino stanovanj ter prostor za stroje, za premog in olje, da nam ostane le resnično za tovor razpoložljivi prostor, smo dobili netto registrske tone. Netto tonaža je obseg prostorov za krcanje tovara ali potnikov. Znaša okoli 70% brutto reg. prostora. (Slika 2.) Pri opisu vsake ladje je torej predvsem treba vedeti za njeno brutto tonažo. **Jadranski.**

●
Miš kot škodljivec našega gospodarstva. — O škodi, ki jo povzročajo naše poljske in hišne miši večina ljudi prav malo ve. Izračunali so, da se en sam mišji par razplodi v enem letu na 360 miši. Količina žita, ki ga 360 miši po-

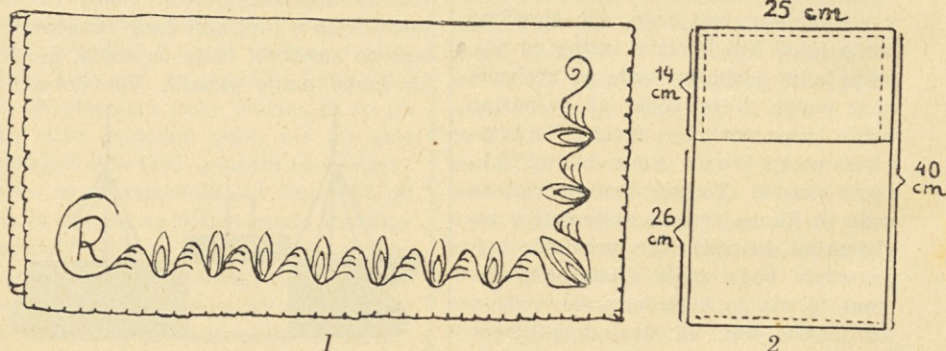
žre v enem letu, znaša 18 centov. Hišna miš se hitreje plodi. V enem letu se lahko razplodi en par na 480 miši. Ker požre ena miš okoli 1'8 kg slanine na leto — je ugonobe 480 miši do 850 kilogramov! Ti računi, ki nikakor niso pretirani, dovolj točno dokazujejo ogromnost škode, ki jo povzročijo miši narodnemu gospodarstvu.

●
Volčja nadloga v Rusiji. Kakor poročajo »Izvestija«, so volkovi ugonobili v preteklem letu 52.000 konj, 50.000 govedi in 25.000 drugih živali. Poleg tega je bilo po volkovih uničeno tudi mnogo divjačine z dragocenim krznom. Škoda je cenjena na 5.000.000 rubljev.

Z A N A Š A D E K L E T A

Za dekleta! Praktično in higiensko je, če imamo za namizne prtiče ali servijete posebne torbice (1.). Tako spravljen prtič ne pride ne z rokami ne s čim drugim v dotiko in se ne napraši; zato so torbice bolj higiensko od obročkov. Posebno pripravne so za večelanske družine in za vse one, ki

vani s pikčasto črto, najprej prav ozko zarobiš, nato prepogneš daljši del čez pol do meje ter tako nastali žep sešiješ ob levi in desni strani, ga obrneš na pravo stran ter obšiješ ali obkvačkaš vso torbico z rdečo, črno ali kakršnokoli barvasto nitko. Na vrhnjem, 14 cm širokem delu, ki pokriva torbico, si

morajo stalno jesti po gostilnah in menzah. Za tako torbico vzameš pravokotno, 40 cm dolgo in 25 cm široko krpo platna, kotenine ali kakega drugega belega, ne pretankega pralnega blaga. Krpo razdeliš na dva dela, ki merita po dolžini 14 in 26 cm, ter si mejo med obema zaznamuješ z nitko (2.). Vse štiri robove, ki so zaznamo-

narišeš okrasek, ki naj bo tudi na levi strani lično izdelan, brez vozlov in višjih nitk. Ako vas je več v družini, naj bo vsaka torbica opremljena z monogramom, oziroma z začetnico krstnega imena ali pa vsaka z drugačnim vzorcem. Št. 1 kaže celoten vzorec, ki ga pa seveda lahko poljubno predrukačiš po svoje.

Tončka Štancar

gvozdo, kar je točno razvidno iz skice Č. V to zagvozdo vdela dve leči. To je kondenzor ali zbiralec luči. — Zdaj pa k objektivu 9 in 13! Št. 7 uvrsti v štirioglato odprtino sprednje stene. Nanjo pritrdi deščico 8, na katero pribiješ lepenko 9, jo upogni točno po načrtu in boš tako dobil štirikotno cev. V zadnjo odprtino te cevi vstavi lečo 6, ki je prav tako vdela med dve tanki deščici, kakor kaže skica D. S pomočjo tankih latic 10 boš sedaj napravil med kondenzorjem in objektivom linico, skozi katero boš vrival okvirček s slikami. Latic 10 pritrdi na deščico 11; oboje pa pričvrsti na okvir kondenzorja in leče. Iz deščice 12 in lepenke 13, ki jo upogni spet točno po načrtu, napravi drugo cev objektiva, ki se mora tesno vlegati v prvo cev, vendar pa tako, da jo boš lahko premikal ven in not. V prednjo odprtino te cevi vdela drugo lečo na isti način kot prvo. Žarnica je pritrjena na 8 mm debelo valjasto ročico 14. Da bo ta ročica trdno stala v zadnji steni, vdela jo na to steno okrogli

konec sukančeve tuljave, skozi katero potem vtakneš to ročico, ki naj ima na zunanem delu priliman tudi takšen okrogel del tuljave, da jo boš lahko z roko poljubno pomikal k objektivu. Za baterijo 15 napravi okvirček. Kako zvežeš žarnico in stikalo 16 z žicami, kaže skica E. Končno pritrdi še pokrov 17 in dno 18 z vijaki. Okvirček za slike 19 napraviš iz lepenke po svojem okusu. V kvadratne izreze pritrdiš steklo (stare, izprane foto-plošče), na katere narišeš s tuši primerne slike. Slike pa tudi lahko kupiš v vsaki foto-trgovini za mal denar. Slike projiciramo na belo steno, ali pa na bel, gladek papir, ki ga pričvrstiš na steno. Ostrino slike dobiš s premikanjem prve cevke objektiva in z lučjo, ki jo približaš ali pa oddaljiš od leče. Vso pripravo znotraj in zunaj po svojem okusu prebarvaj, ali pa prevleči s primernim močnejšim papirjem. Notranjščina naj bo vsekakor temne barve! — Prihodnjič bomo priobčili lažje načrte, tako da bodo tudi manj spretnе roke imele kaj dela. Pa tudi marsikaj za dekleta!

PO ŠPORTNEM SVETU

Letošnji uradni rezultati pri lahki atletiki

Tu prinašamo tako zvano rang-listo najboljših atletov na svetu. Poleg teh najboljših navajamo tudi naše atlete, da vidite razliko. Seveda, mi še dolgo ne bomo mogli dohiteti Američanov, ki vedno prednjačijo. Vendar je razveseljivo dejstvo, da padajo vsako leto pri vseh naših tekmovanjih jugoslovanski rekordi prejšnjih let. Posebno Slovenci smo častno zastopani na tej tabeli.

Teki: 100 m Ozendarp—Holandija 10'4 (Kling—Jugoslavija 10'7); 200 m Karter—Amerika 20'7 (Katalinič—Jugoslavija 22'9); 400 m Benke—Amerika 46'9 (Pleteršek—Jugoslavija 51'6); 800 metrov Wuldof—Amerika 1:50'00 (Goršek—Jugoslavija 1:58'9); 1500 m Romani—Amerika 3:50'4 (Goršek—Jugoslavija 4:04'8); 5000 m Askola—Finska 14:38'2 (Bručan—Jugoslavija 15:54'1);

10.000 m Murakoza—Japan 30:32'00 (Bručan—Jugoslavija 32:28'6); Maraton Džipson—Južna Amerika 2:30'45 (Tavčar—Jugoslavija 3:20); 110 m zapreke Osgud—Amerika 14'0 (Hanžeković—Jugoslavija 15'8); 400 m zapreke Benke—Amerika 52'2 (Banščak—Jug. 57'6).

Skoki: V višino Voker—Amerika 2'06 m (Žgur—Jugoslavija 1'80 m); v daljino King—Amerika 7'88 m (Dremil—Jugoslavija 6'68 m); s palico Sefton—Amerika 4'54 m (Bakov—Jugoslavija 3'75 m); troskok Togami—Japan 15'29 m (Mikič—Jugoslavija 13'79 m).

Meti: Disk Oberveger—Italija 50'50 (Vučević—Jugoslavija 42'80 m); kopje Jervinen—Finska 73'34 m (Smejda—Jugoslavija 57'08 m); krogla Fransis—Amerika 16'30 m (Kovačević—Jugoslavija 14'22 m), kladivo Hajn—Nemčija 56'02 m (Stepišnik—Jugoslavija 45'64 m).